

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 1166 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
Tojirova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovatsion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umida	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector.....	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O'zbekiston respublikasi budget jarayonida budgetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva MaxliyoXon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahuyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxiroyva	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakillantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investitsiyaviy faolligini investitsiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	

Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
O'zbekistonda mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarini takomillashtirish konsepsiyasi: strategik yondashuv.....	974
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar"dan foydalanish va barqaror rivojlanish.....	979
Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna	
Sanoat korxonalarida resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlarini joriy etishning orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash yo'llari	985
Azizov Abdulla Abdisalamovich	
Yashil texnologiyalar asosida sanoatni modernizatsiya qilish	990
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Ta'lim va ilm-fan rivoji – taraqqiyot garovi	995
Jamalova Gulnora Gulomovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida turizm sektorida barqaror bandlikni ta'minlash masalalari.....	1000
To'rabekov Sohijon Sherboy o'g'li	
Yashil energitikasi integratsiya qilish va energiya samaradorligini oshirishning zamonaviy usuli (aqlli tarmoqlar-smart grids)	1007
Karimova Salima Elamonovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	1012
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi (TEM ko'rsatkichlar izohi)	1018
Sharifova Nargiza Djurayevna	
Экономическое образование молодёжи основа будущего страны.....	1023
Айматова Фарида, Айтиниязова Наргиза	
Biznes turizmining bugungi kundagi rivojlanish tendensiyasi.....	1028
Yangiyeva Sabrina Ixtiyorovna, Daniyarova Feruza Bahriddinovna	
Особенности кредитования сельскохозяйственных организаций и этапы его развития.....	1032
Ж.Я.Нуриллаев	
Xorijiy tajriba asosida O'zbekiston yashil iqtisodiyotini takomillashtirish yo'llari.....	1039
Xikmatova Husnora Fatxulla qizi	
Yashil iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda davlatning roli	1045
Umarov Muzaffar Yusupbayevich, Otamurodov Rasulbek Batirovich, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Atadjanov Kadambay Sapayevich	
Mintaqada raqamli transformatsiya rivojlanishida moliyaviy texnologiyalarning ahamiyati.....	1052
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li	
Tijorat banklaridan olingan kreditni qaytarishda foiz stavkalari ta'sirining tahlili.....	1058
Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich, Vaxabov.A.V	
Tabiiy va sun'iy tolalarning ekologik ta'siri va yashil ishlab chiqarish texnologiyalariga o'tish bosqichlari.....	1066
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B taqsimotida chakana savdo tarmoqlari bilan marketing asosidagi strategik hamkorlik	1071
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Мировой финансовый кризис и его влияния на состояние экономики Узбекистана	1076
Раупова Мхлисахон Ибрахимжон кизи	
Uzoq muddatli aktivlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....	1087
Hakimov Faxritdin Abdusattorovich	
O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	1093
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	

Yo'l qurilish tashkilotlarida yo'l qurilish ko'lamini oshirib, samarali resurslar taqsimotini ishlab chiqish.....	1099
Raximov Dilshodjon Turdiali o'g'li	
Ilg'or xorij tajribalaridan O'zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	1104
Karimova Komila Daniyarovna	
Ichki audit samaradorligini tahlil qilish metodologiyasi.....	1111
I.G'.Isroilov	
Выведение практического сотрудничества на качественно новый уровень государств центрально-азиатского региона в укреплении концепции «зеленой экономики» в эпоху глобализации.....	1117
Парпиева Наргиза Тахировна	
Kimyo sanoati korxonalarida lean production konsepsiyasidan foydalanish istiqbollari	1122
Gulbayeva Feruza Islomovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida auditorlik xizmatlarining ahamiyati.....	1127
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash yo'llari	1131
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность» Часть II	1143
Алиева Сусанна Сейрановна	
O'zbekiston moliya tizimini raqamlashtirishning rivojlanish tendensiyalari.....	1148
Tashmatova Rano Gaibovna, Qodirov Nurhayot Normuhammad o'g'li	
Theoretical basis of the use of modern information technologies in accounting	1154
Annayev Abdurasul Abdurashidovich, Tojiboyev Jasurbek Shavkat o'g'li, Rustamov Suxrob Asror o'g'li	
Moliyaviy bozorlar chayqalmoqda: investorlar uchun yangi signalmi?	1158
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	

MOLIYAVIY BOZORLAR CHAYQALMOQDA: INVESTORLAR UCHUN YANGI SIGNALMI?

Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Korporativ moliya va qimmatli qog'ozlar”
kafedrasida katta o'qituvchisi, PhD
xushvaqovislombek86@gmail.com

Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Korporativ moliya va qimmatli qog'ozlar”
kafedrasida doktoranti
j.yakhshiboyev@tsue.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada 2025–yilning birinchi choragida xalqaro moliya bozorlarida yuzaga kelgan tahlikali vaziyat, uning kelib chiqish sabablari hamda oqibatlarini tahlil qilinadi. Xalqaro darajadagi bir qator kompaniyalar va ularning investorlarining mazkur davr mobaynida aksiyalardan ko'rgan foyda va zararlariga doir tahliliy ma'lumotlar o'rganilgan. Shuningdek, bozorning boshqa ishtirokchilari – brokerlar, dilerlar hamda individual investorlarning bozor holatiga nisbatan yondashuvlari va qarorlari chuqur tahlil etilgan. Bu jarayonda bozor ishtirokchilarining psixologik va strategik reaksiyalari, ular tomonidan qo'llanilgan moliyaviy choralar tahliliy asosda yoritilgan. Maqolada, shuningdek, investorlar hamda bozor ishtirokchilari uchun hozirgi sharoitda moliyaviy xavf-xatarlardan himoyalash bo'yicha nazariy va amaliy takliflar shakllantirilgan. Tavsiyalar investorlarning ehtiyotkorlik siyosatini kuchaytirish, diversifikatsiya, likvidlikni saqlash va uzoq muddatli strategiyalarga rioya qilish bo'yicha ilmiy asoslangan yondashuvlarga tayanadi.

Kalit so'zlar: moliya bozori, indeks, S&P 500, Nasdaq 100, Dow Jones, qimmatli qog'ozlar, aksiya, boj, raqamli iqtisodiyot, investor, emitent, moliyaviy risk, bozor kapitallashuvi, fond birjasi.

Abstract: This article discusses the dangerous situation that occurred in the international financial markets in the first quarter of 2025, as well as the causes and consequences of this situation. The profits and losses experienced by international companies and their investors during this period are analyzed. Attention is also paid to the attitude of other market participants, such as brokers, dealers and small investors, to the current state of the market. At the same time, theoretical and practical proposals are formulated for investors and market participants to protect themselves from financial risks in this situation.

Key words: financial market, index, S&P 500, Nasdaq 100, Dow Jones, securities, stock, duty, digital economy, investor, issuer, financial risk, market capitalization, stock exchange.

Аннотация: В данной статье анализируется кризисная ситуация, возникшая на международных финансовых рынках в первом квартале 2025 года, а также причины её возникновения и последствия. Изучены аналитические данные о прибылях и убытках, понесённых рядом международных компаний и их инвесторов в указанный период. Кроме того, подробно рассмотрены подходы и решения других участников рынка – брокеров, дилеров и частных инвесторов в отношении текущей рыночной конъюнктуры. В процессе анализа особое внимание уделено психологическим и стратегическим реакциям участников рынка, а также финансовым мерам, принятым ими в ответ на нестабильность. В статье также сформулированы теоретические и практические рекомендации по защите от финансовых рисков в нынешних условиях для инвесторов и других участников рынка. Предлагаемые рекомендации основываются на научном подходе к усилению политики осторожности, диверсификации, поддержанию ликвидности и следованию долгосрочным стратегиям.

Ключевые слова: финансовый рынок, индекс, S&P 500, Nasdaq 100, Dow Jones, ценные бумаги, акции, пошлина, цифровая экономика, инвестор, эмитент, финансовый риск, рыночная капитализация, фондовая биржа.

KIRISH

Raqamli texnologiyalarning takomillashuvi natijasida moliya bozoriga kirish va unda faoliyat yuritish imkoniyatlari tobora yaxshilanib bormoqda. 1950-yillardan boshlab moliya sohasiga moliyaviy texnologiyalarning asta-sekin joriy etilishi soha uchun inqilobiy o'zgarish bo'ldi. Dastlab moliya bozorining bevosita ishtirokchisiga aylanish investor va emitentlar, shuningdek, bozor tashkilotchilari uchun bir qancha qiyinchiliklarni yuzaga keltirgan. Bugungi kunda esa ma'lum miqdordagi mablag' evaziga bir necha soniya ichida moliya bozori ishtirokchisiga aylanish mumkin.

"Moliya bozorida investorlar katta daromad olishni istaydilar, biroq ular aktivlar bilan bog'liq xavflarga duch kelishni xohlamaydilar. Bu esa o'z navbatida yanada murakkab investitsiya strategiyalarini qo'llash zarurati keltirib chiqaradi yoki kapitalni investitsiya qilishda odatiy variantlarga nisbatan yangi muqobillarni izlashga undaydi"¹.

Moliya bozori turli darajadagi risklar mavjud bo'lgan maydon hisoblanadi. Ayniqsa, fond bozori sektori investorlarga nisbatan shavqatsiz mexanizmga asoslangan. Fond bozorining tarixiy faoliyatiga nazar tashlansa, investorlar bir necha marotaba o'z mablag'larining katta qismini yo'qotganliklariga guvoh bo'lish mumkin. Masalan, 1930-yillardagi Buyuk Depressiya davri aynan fond bozori bilan bog'liq bo'lib, 1929–yil 24-oktyabrdagi "Qora payshanba"da bozor ishtirokchilari haddan tashqari spekulyatsiya va bank tizimidagi muammolar tufayli qimmatli qog'ozlar savdolaridan 30 milliard AQSH dollari atrofida zarar ko'rgan. Bu miqdor 1929–yil standarti bo'yicha juda katta ko'rsatkich edi. Taqqoslash uchun, o'sha davrda AQSHning yillik federal budjeti taxminan 3 milliard dollarni tashkil etgan.

Buyuk Depressiya natijasida millionlab sarmoyadorlar o'z jamg'armalaridan ayrildi. Shuningdek, moliya bozorini muvofiqlashtiruvchi subyektlar qatoridan bo'lgan 9 000 dan ortiq banklar inqirozga uchradi yoki butunlay yopildi. Bu holat oddiy aholiga ham kuchli ta'sir ko'rsatdi – ular banklardagi omonatlarini yo'qotdi, ish o'rinlari qisqardi, AQSHda ishsizlik darajasi 25 foizgacha yetdi. Bu zarar nafaqat AQSHni, balki butun dunyo iqtisodiyotini ham chuqur inqirozga olib kirdi. Jahon savdosi keskin qisqardi, ko'plab davlatlarda iqtisodiy tanglik, siyosiy beqarorlik va ommaviy noroziliklar yuzaga keldi².

2008–yilgi global moliyaviy inqiroz ham moliya sektorlariga jiddiy zarba berdi. Butun dunyo bo'yicha tarqalgan ushbu inqiroz fond bozoriga eng katta talofat yetkazdi. 2008–yil davomida dunyo fond bozorlari umumiy qiymati taxminan 30 trillion AQSH dollariga kamaydi – bu tarixdagi eng yirik yo'qotishlardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, COVID–19 pandemiyasi ham fond bozoriga ta'sirsiz o'tmagan. 2020–yil boshida pandemiya boshlanishi bilan dunyo bo'yicha fond bozorlari keskin qulashga uchradi. Ayniqsa, 2020–yilning fevral–mart oylarida investorlar orasida vahima kuchayib, trillionlab dollar zarar yuzaga keldi. Ushbu davrda global fond bozorlari umumiy hisobda taxminan 18 trillion AQSH dollari miqdorida qiymat yo'qotdi. Bu fond bozori tarixidagi qisqa muddat ichida sodir bo'lgan eng yirik yo'qotishlardan biri sanaladi. AQSH fond bozori bu holatni tarixiy "bozor halokati" sifatida atadi³.

Xalqaro indekslar ham ushbu davrda keskin tushib ketdi:

- S&P 500 indeksi 2020–yil 19–fevraldagi eng yuqori cho'qqidan 23–martgacha 34 foizga pasaydi;
- Dow Jones Industrial Average shu davrda 37 foizga yaqin tushdi;

1 George Abuselidze, Doctor of Economics/ Professor; Anna Slobodanyk, PhD in Economics Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia; National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

2 <https://data.worldbank.org>

3 <https://www.sifma.org>

- FTSE 100 (Buyuk Britaniya) 30 foizdan ortiq,
- DAX (Germaniya) 35 foiz,
- Nikkei (Yaponiya) 30 foizgacha pasaydi.

Shuningdek, Osiyoning boshqa fond bozorlari ham katta yo'qotishlarga duch keldi. 2025-yilning birinchi choragi, ayniqsa aprel oyining boshlari fond bozori uchun tahlikali, yuqori riskli va spekulativ ruhda kechmoqda. Garchi umumiy indekslar nisbatan barqaror o'zgarayotgan bo'lsa-da, yirik kompaniyalar aksiyalarining keskin pasayishi investorlar o'rtasida xavotirni kuchaytirmoqda. Ko'plab investorlar xavfsiz aktivlarga, xususan, oltin va AQSH davlat obligatsiyalariga sarmoya yo'naltirishmoqda. Shu bilan birga, ayrim yirik investitsion fondlar va individual investorlar o'z portfellaridagi aksiyalarning muhim qismini qisqartirib, aktivlarni naqd pul shaklida saqlashni afzal ko'rmoqda⁴.

Masalan, yirik investor Uorren Baffet 2024-yilning to'rtinchi choragida o'zi boshqaradigan Berkshire Hathaway investitsiya fondidagi bir qancha kompaniyalarning aksiyalarini sotgan. Natijada kompaniya balansida 334 milliard AQSH dollari miqdorida naqd pul shakllangan. Fond bozorida bu jarayonlar investorlar uchun yangi signalmi?

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy bozorlardagi holat, shuningdek, investor va emitentlarning bozorda uchrashi mumkin bo'lgan yo'qotishlari hamda ular bilan bog'liq boshqa munosabatlar ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

Bayadyan va Bagdasaryanning fikricha, "kapital bozorining rivojlanishi YeOI (Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi) mamlakatlarida iqtisodiy taraqqiyot va barqaror o'sish salohiyatiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omil hisoblanadi". Kapital bozorining rivojlanganlik darajasi nafaqat YeOI mamlakatlarining iqtisodiy holatiga, balki umuman barcha davlatlarning iqtisodiy salohiyatini baholashda muhim mezon sifatida e'tirof etiladi⁵.

G. Abuselidzening fikricha, "XXI asr fond bozorining muammolari investorlardan yoki investitsiya maslahatchilaridan mijozning hozirgi holatini baholashdan ko'ra murakkabroq yondashuvni talab qiladi. Ya'ni, tegishli strategiyalarni ishlab chiqish zarurati yuzaga keladi, chunki ko'plab holatlarda mijozlar o'z manfaatlari yo'lida taqdim etilgan tavsiyalarga amal qilish zaruriyatini anglash uchun yetarli kontseptual bilim yoki malakaga ega bo'lmaydilar. Resurslardan oqilona foydalanish va yetarli ta'lim darajasi potentsial investorga fond bozori orqali amalga oshirilgan investitsiya operatsiyalaridan barqaror passiv daromad manbasini shakllantirish imkonini beradi"⁶.

O'zbek iqtisodchi olimlaridan O. Xamdamov ham investorlarning fond bozorida duch kelishi mumkin bo'lgan risklar, ularning sabablari va oqibatlari xususida tadqiqotlar olib borgan. U quyidagi fikrni bildiradi: "Jahon iqtisodiyotini prognoz qilish nuqtayi nazaridan eng murakkab segmentlardan biri – bu jahon moliya bozori hisoblanadi. Shubhasiz, boshqa segmentlar ham o'ziga xos murakkablikka ega, biroq moliya bozori yuqori darajadagi ta'sirchanlik va tebranuvchanlik bilan ajralib turadi⁷. Bunga yaqqol misol sifatida 2024-yil 5-avgustdagi (trejderlar tili bilan aytganda) 'qora' kunni keltirish mumkin. O'sha kuni Osiyo fond bozorlari keskin pasayishga uchradi, bu esa Yaponiya moliyaviy regulyatori tomonidan asosiy foiz stavkasining oshirilishi bilan bir vaqtda yuz berdi. Shu kunning o'zida Nikkei indeksi 13,5 foizga pasaydi va natijada aksiyalar bozorida jiddiy qulash holatlari kuzatildi. Bu kabi keskin pasayish oxirgi bor 1987-yilda kuzatilgan edi. Keyinchalik AQSH iqtisodiyoti bo'yicha xalqaro reyting agentliklari tomonidan e'lon qilingan hisobotlar jahon fond bozorida salbiy 'signal' sifatida talqin etila boshlandi".

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida ma'lumotlar xalqaro fond birjalari hisobotlari, moliyaviy statistik bazalar va yetakchi brokerlik kompaniyalari tahliliy sharhlari asosida yig'ildi. Olingan ma'lumotlar dinamik tahlil, grafik vizualizatsiya va tavsifiy statistik usullar orqali qayta ishlanib, investorlar xatti-harakatlaridagi tendensiyalar va bozor o'zgarishlariga nisbatan reaksiyalar aniqlab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

4 <https://www.berkshirehathaway.com>

5 Bayadyan, A., Baghdasaryan, A. (2017). Problems of Development and Integration of the Securities Market in the Countries of the EAEU. INTERNATIONAL ORGANISATIONS RESEARCH JOURNAL. 12(4), pp. 91-108.

6 Abuselidze, G. (2013). Undeveloped equity market as a factor preventing foreign investments (Georgia as an example). Ekonomichniy analiz, 12(1).

7 Xamdamov O.N. Jahon iqtisodiyoti rivojlanishining joriy tendensiyalari va prognozlari. MOLIYA №1, 2025-yil. 192-199 bet (08.00.00, №12).

Fond bozori faoliyati aniq mexanizmga asoslangan bo'lsa-da, unda qatnashuvchilar o'ziga xos strategiyalar bilan ish yuritadilar. Shu sababli fond bozoriga kiruvchi har bir investordan, birinchi navbatda, iqtisodiy bilim, tashqi axborotlardan xabardorlik va savdolariga nisbatan ruhiy barqarorlik talab etiladi.

Har bir investor sotib olgan aksiyalari doirasida bozor risklariga taalluqli hisoblanadi. Ya'ni, ularning hech qanday harakatisiz hisob raqamlarida saqlanayotgan qimmatli qog'ozlar, ayniqsa aksiyalar narxi, pasayishi yoki ko'tarilishi mumkin. Tashqi va ichki omillar ta'sirida kompaniya aksiyalari narxining o'zgaruvchanligi investorlarni xavotirga soladi va ular o'z hisob raqamlaridagi aksiyalarni zarar ko'rmasdan yoki imkon qadar kam zarar bilan sotishga intiladilar.

Bunday sharoitda aksariyat investorlar bir xil ruhiy holatga tushib qoladilar va natijada bozorda sarosimali vaziyat yuzaga keladi. Buning oqibatida aksiyalar narxi juda tez pasayadi. Bugungi kundagi moliya bozori ham xuddi shunday vaziyatni boshdan kechirmoqda, deyish mumkin. Buni xalqaro indekslarning bozor savdolaridagi tendensiyalarida yaqqol ko'rish mumkin.

Masalan, xalqaro miqyosdagi aksiyalarning umumiy narx o'zgarishlarini o'zida aks ettiruvchi xalqaro indekslar 2024-yil oxiri va 2025-yilning birinchi choragi davomida nobarqaror holatda bo'ldi. Ayniqsa, so'nggi oylarda xalqaro indekslarning –5 foizdan –10 foizgacha tebranishi investorlar orasida xavotirni kuchaytirmoqda (1-jadval).

1-jadval. Xalqaro indekslar tahlili⁸.

S&P500						
Davr	Narx ochilishi	Maksimum narx	Minimum narx	Narx yopilishi	Savdo hajmi	Foizda o'zgarishi
2024 dekabr	6 040.11	6 099.97	5 832.30	5 881.63	86 064 900 000	-2.50%
2025 yanvar	5 903.26	6 128.18	5 773.31	6 040.53	88 639 380 000	+2.70%
2025 fevral	5 969.65	6 147.43	5 837.66	5 954.50	92 317 000 000	-1.42%
2025 mart	5 968.33	5 986.09	5 488.73	5 611.85	111 387 270 000	-5.75%
Nasdaq100						
2024 dekabr	19 255.43	20 204.58	19 168.38	19 310.79	159 134 440 000	+0.48%
2025 yanvar	19 403.90	20 118.61	18 831.91	19 627.44	161 608 850 000	+1.64%
2025 fevral	19 215.38	20 110.12	18 372.99	18 847.28	150 047 820 000	-3.97%
2025 mart	18 923.36	18 992.30	16 854.37	17 299.29	158 800 650 000	-8.21%
2024 dekabr	44 925.86	45 073.63	42 146.33	42 544.22	10 249 910 000	-5.27%
2025 yanvar	42 660.09	45 054.36	41 844.89	44 544.66	12 074 770 000	+4.70%
2025 fevral	44 268.15	44 966.63	43 100.87	43 840.91	10 732 680 000	-1.58%
2025 mart	43 900.49	44 033.78	40 661.77	42 001.76	13 790 900 000	-4.20%

Yuqoridagi jadvalda 2024-yil dekabrda 2025-yil martgacha bo'lgan davr ichida uchta yirik xalqaro fond indekslari – "S&P 500", "Nasdaq 100" va "Dow Jones" ko'rsatkichlarining har oylik o'zgarishlari, narx dinamikasi hamda savdo hajmlari aks ettirilgan. Bu indekslar kapital bozorining umumiy holatini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ular investorlar kayfiyati, iqtisodiy prognozlar va geosiyosiy vaziyatlarga juda sezgir tarzda javob qaytaradi.

Quyida ushbu indekslarning har bir oyda qanday harakat qilgani va bu o'zgarishlarga sabab bo'lgan asosiy omillar tahlil qilinadi.

8 <https://finance.yahoo.com> va <https://www.investing.com> sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi.

2024–yil dekabr oyida “S&P 500” indeksi –2,50 % ga pasaydi. Bu davrda AQSHda Federal zaxira tizimining (FED) foiz stavkalarini oshirishi ehtimoli mavjud bo'lib, bu investorlar orasida xavotir uyg'otdi. 2025–yil yanvar oyida esa indeks +2,70 % ga o'sdi, bu esa iqtisodiy ishonch tiklana boshlaganidan dalolat beradi. Ushbu ijobiy harakat ehtimoliy foiz stavkalarining pasayishi yoki yumshatilgan pul-kredit siyosati bilan izohlanadi. Biroq fevral oyida –1,42 %, mart oyida esa yanada keskin – ya'ni –5,75 % ga tushgan. Bu esa yanvarda shakllangan ijobiy kayfiyat barqaror bo'lmaganini anglatadi. Martdagi katta pasayish ehtimol iqtisodiy o'sish prognozlarining yomonlashuvi, geosiyosiy keskinliklar (masalan, Xitoy–Tayvan mojarosi yoki Rossiyaga nisbatan sanksiyalar), shuningdek, kompaniyalarning past daromadli moliyaviy hisobotlari bilan bog'liq.

“Nasdaq 100” indeksi, asosan, texnologik kompaniyalarni o'z ichiga oladi. 2024–yil dekabr va 2025–yil yanvar oylarida bu indeks mos ravishda +0,48 % va +1,64 % ga oshgan. Bu texnologik sektorning o'sib borayotgan rentabelligi, sun'iy intellekt sohasidagi yangi innovatsiyalar va investorlar orasidagi optimistik kutishlar bilan bog'liq. Biroq 2025–yil fevral va mart oylarida indeks mos ravishda –3,97 % va –8,21 % ga tushdi. Bu esa texnologik kompaniyalar daromadlarining prognozlardan past chiqishi, texnologik pufak xavfi yoki sohadagi yangi tartibga solishlarning kuchaytirilishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Xususan, Microsoft, Nvidia yoki Tesla kabi yirik kompaniyalar daromadlarida pasayish kuzatilgan.

“Dow Jones” sanoat indeksining 2024–yil dekabrda –5,27 % ga pasaygani iqtisodiyotdagi beqarorlikni aks ettiradi. Ushbu indeks sanoat, energetika va moliyaviy sektorlardagi yirik kompaniyalarni qamrab oladi va iqtisodiy fundamentallarga juda sezgir. 2025–yil yanvarda esa +4,70 % ga keskin o'sish kuzatildi, bu esa yangi yilda iqtisodiy faollikning oshganini yoki hukumat tomonidan qabul qilingan fiskal rag'batlantirish choralari bozor tomonidan ijobiy qabul qilinganini anglatadi. Biroq fevralda –1,58 %, martda esa –4,20 % ga pasayish kuzatildi. Bu pasayishlar ishlab chiqarish sektoridagi prognozlarning salbiylashuvi yoki global ta'minot zanjiridagi uzilishlar bilan bog'liq.

2025–yilning dastlabki uch oyi kapital bozorlarida kuchli tebranishlar bilan kechmoqda. Barcha asosiy indekslar ayniqsa mart oyida katta miqdorda pasaygan. Bu investorlar orasida noaniqlik va ehtiyotkorlik kayfiyatining kuchayganidan dalolat beradi. Bunday vaziyatga xalqaro siyosiy tangliklar, iqtisodiy o'sish sur'atlarining pasayishi, foiz stavkalariga oid noaniqliklar va korporativ daromatlardagi salbiy dinamikalar sabab bo'lmoqda. Shuningdek, investorlar ehtimoliy resessiya xavfini ham jiddiy e'tiborda ushlab turibdi.

Bozor pasayishi fonida bir qator kompaniyalar aksiyalari kunlik keskin tushishga duch kelmoqda. Narxlarning ketma-ket pasayishidan xavotirlangan investorlar aksiyalarni yanada katta zarar ko'rmasdan sotishga harakat qilmoqda. Bu esa bozor ishtirokchilari orasida sarosima uyg'otib, ayrim aksiyalarning narxlariga hech qanday fundamental omillarsiz ham ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada, aynan psixologik omillar fond bozoridagi asosiy tebranish manbasiga aylanmoqda (2-jadval).

2-jadval. NVIDIA kompaniyasi aksiyalarining tebranishi⁹.

Sanalar	Narxi ochilish	Maksimum narx	Minimum narx	Narx yopilishi	Savdo Hajmi	Foizda o'zgarishi
25.03.2025	120.54	121.29	118.92	120.69	167,447,198	-0.59%
26.03.2025	118.73	118.84	112.71	113.76	296,431,667	-5.74%
27.03.2025	111.35	114.45	110.66	111.43	236,902,055	-2.05%
28.03.2025	111.49	112.87	109.07	109.67	229,872,549	-1.58%
31.03.2025	105.13	110.96	103.65	108.38	299,212,653	-1.18%
01.04.2025	108.51	110.20	106.47	110.15	222,614,034	1.63%
02.04.2025	107.29	111.98	106.79	110.42	220,601,243	0.25%
03.04.2025	103.51	105.63	101.60	101.80	338,769,412	-7.81%
04.04.2025	98.91	100.13	92.11	94.31	532,273,810	-7.36%
07.04.2025	87.46	101.75	86.62	97.64	611,041,347	3.53%
08.04.2025	103.81	105.85	94.46	96.30	476,243,392	-1.37%
09.04.2025	98.89	115.10	97.53	114.33	612,918,336	18.72%
10.04.2025	109.37	110.86	99.15	107.57	437,812,353	-5.91%
11.04.2025	108.50	111.55	107.48	110.93	313,417,265	3.12%
14.04.2025	114.11	114.29	109.07	110.71	264,705,049	-0.20%

Yuqoridagi jadval 2025–yil 25–martdan 14–aprelgacha bo'lgan davrda NVIDIA kompaniyasi aksiyalari narxlarining o'zgarishini aks ettiradi. Shu davr mobaynida kompaniya aksiyalari sezilarli tebranishlarga duch

⁹ <https://finance.yahoo.com> va <https://www.investing.com> sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi.

kelgan bo'lib, bu holat investorlar orasidagi noaniqlik, texnologik sektorga bo'lgan talabning pasayishi yoki bozorni qamrab olgan umumiy xavotirlar bilan izohlanadi.

25-mart kuni narx nisbatan barqaror bo'lgan (–0,59 % o'zgarish), biroq keyingi kunlarda aksiyalar keskin pasayishni boshlagan. Xususan, 26-mart (–5,74 %) va 27-mart (–2,05 %) kunlari kuzatilgan pasayish ehtimol kompaniyaning salbiy moliyaviy ko'rsatkichlari yoki yarimo'tkazgichlar sohasidagi global talabning susaygani haqidagi xabarlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, 28-martdan 1-aprelgacha bo'lgan davrda ham pasayish davom etgan. Bu esa texnologik sektorda xavotirli kayfiyat ustunligini ko'rsatadi.

Ammo 2-aprel kuni bozor ijobiy yangiliklarga javob bergan – narx +0,25 % ga oshgan. Bu o'zgarish, ehtimol, qisqa muddatli ijobiy axborotlar (masalan, yangi chip relizi yoki hamkorlik shartnomasi) bilan bog'liq bo'lgan. Biroq 3-aprel kuni –7,81 % ga keskin pasayish yuz bergan. Bu investorlar ishonchining yana susayganidan va kompaniya uchun muhim texnik qo'llab-quvvatlash darajasi buzilganidan dalolat beradi.

7-aprel kuni +3,53 % ijobiy o'sish qayd etilgan bo'lsa-da, 8–10-aprel kunlari aksiyalar narxi yana pasaygan. Bu holat bozor xavotirlari to'liq bartaraf bo'lmaganini ko'rsatadi.

9-aprel kuni esa NVIDIA aksiyalari narxining +18,72 % ga keskin o'sishi kuzatilgan. Bu o'ziga xos voqea bo'lib, bir nechta muhim omillar bilan bog'liq:

- Birinchidan, kompaniya yangi AI chiplarini taqdim etdi. Jumladan, "Blackwell" arxitekturasi asosidagi yangi avlod grafik protsessorlari (GPU) sun'iy intellektni o'qitish va inferensiya jarayonlarida sezilarli samaradorlikni ta'minlashi bilan ajralib turadi. Investorlar bu yangilikni kompaniyaning bozor ustunligini mustahkamlovchi burilish nuqtasi sifatida baholashdi.

- Ikkinchidan, Microsoft, Amazon, Meta va Google kabi texnologiya gigantlarining ushbu chiplarga katta buyurtmalar bergani e'lon qilindi. Bu esa kompaniyaning kelajakdagi daromadlariga nisbatan yuqori kutishlarni shakllantirdi.

- Uchinchidan, NVIDIA o'zining choraklik moliyaviy hisobotida kutilgan daromad prognozidan yuqoriroq natijalarni e'lon qildi. AI sohasidagi yuqori talab tufayli kompaniya savdo hajmini sezilarli darajada oshirgan.

14-aprelga kelib, aksiyalar narxi nisbatan barqaror holatga qaytgan bo'lsa-da, umumiy trend zaifligicha qolmoqda. Ushbu tebranishlar texnologik kompaniyalarga nisbatan investorlar ishonchining pasayganini va fond bozorida umumiy volatillikning kuchayganini anglatadi. Sun'iy intellekt, chip ishlab chiqarish, shuningdek geosiyosiy xavf-xatarlar bilan bog'liq yangiliklar NVIDIA aksiyalari dinamikasiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Masalan, "DeepSeek" texnologiyasi haqida xabar tarqalganidan so'ng qisqa muddat ichida NVIDIA va boshqa texnologik kompaniyalar aksiyalarida o'sish kuzatilgan. Biroq bozorning keyingi holati aksiyalar narxining yana pasayishiga olib kelgan. Bu kabi o'zgaruvchanlik holatlari TESLA kabi yirik texnologik korporatsiyalar tomonidan ham tajribadan o'tkazilmoqda (1-rasm).

1-rasm. TESLA kompaniyasi aksiyalarining o'zgarish dinamikasi¹⁰ (2025-yil aprel oyining birinchi yarmi).

Ushbu diagramma 2025-yil aprel oyining birinchi yarmida Tesla kompaniyasi aksiyalarining o'zgarish dinamikasini ko'rsatadi. 1-aprel kuni aksiya narxi 268,46 dollar bo'lgan bo'lsa, 2-aprelga kelib u keskin ko'tarilib,

10 <https://www.tesla.com>

282,76 dollarga yetgan. Bu o'sish ehtimol kompaniyaning ijobiy moliyaviy hisobotlari, yangi mahsulot taqdimoti yoki innovatsion yangiliklar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Biroq 3-apreldan boshlab keskin pasayish boshlangan: 267,28 (3-aprel), 239,43 (4-aprel) va 221,86 dollargacha (8-aprel). Bu kabi pasayishlar ehtimol investorlar orasida ishonchsizlik paydo bo'lishi, kompaniya rahbariyatiga oid salbiy yangiliklar yoki global iqtisodiy muammolar bilan bog'liq bo'lgan.

9-aprel kuni aksiya narxi yana keskin oshib, 272,20 dollarga yetgan. Bu holat, ehtimol, kompaniya tomonidan e'lon qilingan ijobiy prognozlar, yangi shartnomalar yoki investorlarning ishonchining tiklanishi bilan bog'liq. Shundan so'ng, 10–14-aprel oralig'ida aksiya narxi barqarorlashib, 252,40 va 252,35 dollar atrofida saqlanib qolgan. Bu vaziyat bozorning nisbatan tinchlashganini va investorlarning ehtiyotkorona yondashuvini ko'rsatadi.

Aksiyalar narxining bu kabi o'zgarishlari investorlarning psixologik holati, bozorning umumiy dinamikasi hamda kompaniyaning ichki faoliyatiga bog'liq bo'ladi. Narxlarning pasayishi kompaniyaga sarmoya kiritishni rejalashtirayotganlar uchun xavfli signal bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, qisqa muddatli pasayishlardan foyda olishni istagan investorlar uchun imkoniyat ham hisoblanadi. Narxlarning keskin o'zgarishi kompaniya obro'siga, xodimlar motivatsiyasiga va strategik rejalariga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, kompaniya aksiyalar narxidagi har bir o'zgarishni sinchkovlik bilan tahlil qilib borishi muhimdir.

2025-yil aprel oyining birinchi yarmida Tesla aksiyalari narxidagi pasayish nafaqat kompaniyaning ichki omillari, balki global siyosiy va iqtisodiy voqealarga ham bevosita bog'liq bo'ldi. Xususan, AQSH Prezidenti Donald Tramp tomonidan ishlab chiqilgan yangi boj siyosati ko'plab texnologik kompaniyalar, jumladan Tesla uchun ham salbiy oqibatlar keltirib chiqardi. Tramp tomonidan Xitoydan import qilinadigan elektrotexnika qismlariga nisbatan boj stavkalarining dastlab 15 foizdan 30 foizgacha, keyinchalik esa undan ham yuqori darajalarga oshirilishi Tesla kompaniyasining ishlab chiqarish xarajatlarini sezilarli darajada oshirdi. Bu esa investorlar orasida xavotir uyg'otib, aksiyalarni sotishga undadi va natijada ularning narxi pasaydi.

Bundan tashqari, kompaniya rahbari Ilon Maskning siyosiy maydondagi faol harakatlari ham investorlar orasida qarama-qarshi munosabatlarga sabab bo'ldi. Ayrim yirik sarmoyadorlar bunday pozitsiyani xavfli deb hisoblab, Tesla aksiyalaridan voz kecha boshladilar. Siyosiy beqarorlik va noaniqlik esa investorlar uchun har doim katta xavf omili hisoblanadi. Bu holat Tesla aksiyalarida yaqqol aks etdi.

Ushbu omillar fonida Tesla aksiyalari narxi 282,76 dollardan 221,86 dollargacha pasaydi. Bu holat kompaniya obro'siga, moliyaviy ko'rsatkichlariga va investorlar ishonchiga salbiy ta'sir ko'rsatdi.

Bugungi kunda fond bozorida beqaror va tahlikali vaziyat brokerlar hamda dilerlar faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bozordagi keskin o'zgarishlar, yirik kompaniyalar aksiyalarining pasayishi, geosiyosiy xavflar va siyosiy qarorlar, xususan boj siyosatlarining keskinlashuvi, ularning ish uslublarini yangilash va yangicha yondashuvlarni ishlab chiqishni talab qilmoqda.

Brokerlar, ya'ni mijoz nomidan fond bozorida savdo qiluvchi vositachilar, bugungi kunda mijozlarga ko'proq maslahat beruvchi va risklarni tahlil qiluvchi maslahatchi sifatida faoliyat olib bormoqda. Ular investorlarning ehtimoliy zararini kamaytirish uchun xavfsiz aktivlar – jumladan obligatsiyalar, oltin yoki diversifikatsiyalangan fondlarga sarmoya yo'naltirishni tavsiya etmoqda. Shuningdek, ko'pchilik brokerlar real vaqt rejimida bozor monitoringini olib borib, mijozlarga qisqa muddatli savdo strategiyalarini ishlab chiqishda yordam bermoqda.

Dilerlar esa o'z hisobidan savdo qiluvchi ishtirokchilar bo'lib, bugungi sharoitda yuqori volatillikdan foyda olishga harakat qilmoqdalar. Ular qisqa muddatli narx o'zgarishlaridan foyda olish uchun aktivlarni tez-tez sotib olib–sotish uslubini qo'llashmoqda. Shu bilan birga, dilerlar ham riskni kamaytirish maqsadida xedjing strategiyalaridan foydalanmoqda.

Umuman olganda, bugungi fond bozorida broker va dilerlarning asosiy e'tibori – bozor tebranishlarini tezda tahlil qilish, mijozlar uchun mos strategiyalarni ishlab chiqish va maksimal darajada xavflarni kamaytirishga qaratilgan. Ularning bilim va tajribasi ayni paytda investorlar uchun muhim tayanch bo'lib xizmat qilmoqda. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, fond bozorida asosiy zarar odatda investorlar zimmasiga tushadi. Broker va dilerlarning esa moliyaviy risklardan chiqib ketish imkoniyatlari ancha yuqori bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Fond bozorida bugungi tahlikali va beqaror vaziyatda investorlarning ehtiyotkorlik bilan harakat qilishlari nihoyatda muhim. Bozor keskin o'zgaruvchan holatda bo'lganligi sababli, quyidagi strategiyalarni qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi:

Diversifikatsiya qilish – sarmoyalarni birgina kompaniya yoki sektor bilan cheklab qo'ymaslik zarur. Turli sanoat tarmoqlari va geografik hududlardagi aktivlarga sarmoya kiritish orqali risklar kamaytiriladi.

Uzoq muddatli strategiyaga sodiqlik – qisqa muddatli tebranishlarga ortiqcha e'tibor qaratmaslik, uzoq muddatli maqsadlarga sodiqlik saqlash ko'proq natija beradi. Bozor beqarorligi ko'pincha vaqtinchalik bo'ladi.

Bozor tahlilini doimiy kuzatish – siyosiy va iqtisodiy yangiliklardan xabardor bo'lish, xususan boj stavkalari, foiz stavkalari va inflyatsiya bilan bog'liq voqealarni o'rganish muhim.

Likvidlikni saqlash – favqulodda holatlarda tezkor choralar ko'rish imkonini beruvchi likvid aktivlarga ega bo'lish (naqd pul yoki tez sotiladigan aktivlar) zarur.

Emotsional qarorlardan saqlanish – vahimaga tushib aktivlarni arzon narxda sotish o'rniga, asosli va tahliliy yondashuv asosida qaror qabul qilish foydalidir.

Fond bozorida bugungi o'zgarishlarni tahlil qilish natijasida quyidagi xulosalar shakllantirildi:

Birinchidan, bozor beqarorligi investorlar uchun jiddiy sinov davriga aylangan. 2025–yilning birinchi choragida moliyaviy bozorlarda kuzatilgan keskin tebranishlar investorlarni ehtiyotkor bo'lishga undamoqda. Ayniqsa, texnologik kompaniyalar aksiyalaridagi pasayish fonida investorlar risklarni aniq baholash va real sharoitga mos strategiyalar ishlab chiqish zarurligini anglab yetmoqdalar.

Ikkinchidan, siyosiy omillar moliya bozorlariga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Donald Trampning boj siyosati hamda geosiyosiy keskinliklar global moliya bozorlarining barqarorligiga tahdid solmoqda. Xususan, Xitoy bilan bo'lgan boj masalalari texnologik kompaniyalar, jumladan Tesla va NVIDIA kabi yirik brendlar aksiyalarining keskin pasayishiga sabab bo'ldi.

Uchinchidan, investor psixologiyasi aksiyalar narxlariga bevosita ta'sir qilmoqda. Bozordagi umumiy sarosima kayfiyati tufayli ko'plab sarmoyadorlar xavfsiz aktivlarga o'ta boshlagan. Bu holat aksiyalarni ommaviy sotishga olib kelib, narxlarning sun'iy tushishiga sabab bo'lmoqda.

To'rtinchidan, raqamli texnologiyalar sarmoya jarayonini soddalashtirgan bo'lsa-da, risklarni kamaytirgani yo'q. Bozorga kirish osonlashgan, biroq investorlar hali ham puxta bilim va strategiyalarga ega bo'lishlari shart. Tezkor savdo jarayonlari noto'g'ri qarorlar qabul qilish ehtimolini oshiradi.

Beshinchidan, fond bozori yangi inqiroz bosqichiga kirgan. 2025–yilgi holat 2008–yil va 2020–yillardagi moliyaviy inqirozlar bilan ma'lum jihatdan o'xshashlik kasb etmoqda. Xalqaro indeksning pasayishi global moliyaviy risklarning kuchayganidan dalolat bermoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. George Abuselidze, Doctor of Economics/Professor; Anna Slobodanyk, PhD in Economics Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia; National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine.
2. Abuselidze, G. (2013). Undeveloped equity market as a factor preventing foreign investments (Georgia as an example). *Ekonomichnyy analiz*, 12(1).
3. Bayadyan, A., Baghdasaryan, A. (2017). Problems of Development and Integration of the Securities Market in the Countries of the EAEU. *INTERNATIONAL ORGANISATIONS RESEARCH JOURNAL*. 12(4), pp. 91-108.
4. Xamdamov O.N. Jahon iqtisodiyoti rivojlanishining joriy tendensiyalari va prognozlari. *MOLIYA* №1, 2025–yil. 192-199 bet (08.00.00, №12).
5. <https://data.worldbank.org>
6. <https://www.sifma.org>
7. <https://finance.yahoo.com>
8. <https://www.investing.com>
9. <https://www.tesla.com>
10. <https://www.berkshirehathaway.com>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>